

HUGONIS DE S. VICTORE

CANONICI REGULARIS S. VICTORIS PARISIENSIS

OPERUM PARS SECUNDA. — DOGMATICA

INSTITUTIONES

IN DECALOGUM LEGIS DOMINICÆ

Quarum hæc sunt capita :

CAP. I. De tribus præceptis prioris tabulæ. — CAP. II. De septem præceptis posterioris tabulæ. — CAP. III. De ordine præceptorum Dei. — CAP. IV. De substantia dilectionis, et de charitate ordinata.

CAP. I. — De tribus præceptis prioris tabulæ.

Audi, Israel: Deus tuus, Deus unus est, ipsum adorabis, et ei soli servies (Deut. vi). Non hoc totum, de præcepto est quod dicitur, quia ante præceptum per admonitionem ad obedientiam auditoris animus præparatur. *Audi, Israel.* Hic nota obediētiā. *Deus tuus*, hic nota gratiam. *Deus unus est*, hic doctrinam; quasi diceretur: Obediētiā exhibe, gratiam intellige, veritatem agnosce. Quod audis, hoc est obediētia, quam exigeris. Quod Deus tuus, est gratia prævenientis. Quod Deus unus, veritas qua illuminaris et perficeris. Deum tuum audi, qui tibi misericordiam jam exhibuit, et necdum tamen a te servitium accepit, ut scias ab ipso esse utrumque, scilicet, et quod a te exigit opus virtutis, et quod tibi promittit præmium retributionis. *Audi, Israel* id est, ausculta, acquiesce. Omnis enim virtus ab obediētia incipit, quemadmodum omne vitium ab inobediētia procedit. Frustra namque vel inobediēti gratia, vel contumaci doctrina, vel non intelligenti præceptum daretur. Idcirco primum audi, Israel, ut si obediēns, *Deus tuus*, ut devotus existas, *Deus unus est*, ut veritatem agnoscas. Deinde sequitur præceptum: *Ipsium adorabis*, hoc pertinet ad fidem. *Et ei soli servies*, hoc pertinet ad operationem. Fides enim operans ex dilectione perfectum facit, quia nec opus sine fide, nec fides cui tempus suppetit, accepta est sine opere. Propterea adora recte credendo, servi bene operando. Quæri autem potest, si id quod dixit, *ei soli*, ad utrumque referendum est, ut dicatur, *Ipsium solum adorabis et ei soli servies?* Sed hoc quomodo stare poterit, quia sæpe in Veteri Testamento sanctos viros non solum angelos ado-

A rasse, sed etiam homines legimus, nec tamen propterea alicubi reprehensos invenimus? Et in Novo Apostolus quidem etiam fideles ad serviendum superioribus et prælatis, summopere exhortatur. Sciendum ergo est quod alio modo homines adorantur, et alio modo Deus adorari præcipitur: usu namque veteri superiores quivis ab inferioribus adorari dicebantur, quando eis sive in curvatione genuum, sive capitis inclinatione ab his reverentia exhibebatur. Deum autem adorare est ei totam mentem per humilitatem ac devotionem substernere, et ipsum principium ac finem omnis boni credere. Quod ei soli nos debere nemo est sanæ mentis qui ambigat. Unde ipse quoque per prophetam de se testatur, dicens: *Gloriam meam alteri non dabo: et laudem meam sculptilibus* (Isa. XLII), De servitute vero id ipsum competenter intelligi potest, quia nimirum omnis ille rectissime soli Deo servire dicitur, qui et secundum Deum homini superiori humiliter se subjicit, et ubi causa Dei impugnatur fidenter contradicit, qui cavet sollicite ne in sua servitute, vel pro timore hominis contra Deum quid faciat, vel terrenæ retributionis lucrum in intentione cœlesti præmio anteponat. Sed in Græco manifestior sententia expressa est. Græca namque locutio divinam servitutem ab humana proprio vocabulo distinguit quod Latinitas non habet: ibi enim Dei servitus *latría*, et humana *dulia* vocatur. Et ob hoc idololatræ appellati sunt qui eam servitutem quam Deo debuerunt, idolis exhibebant. Sed Latina lingua utramque sub eodem nomine servitutem comprehendit, et propterea obscurior signifiatio facta est, cum dicitur: *Ei soli servies*, quod in Græco ambiguum

non est. Sed cum hoc præceptum ad Patrem pertineat, quare dictum est : *Ei soli servies*, quasi etiam Filio et Spiritui sancto serviendum non sit? Verum, quod dictum est, *soli*, non excludit communionem Filii et Spiritus sancti : sed quidquid Deus non est. Pater autem, et Filius, et Spiritus sanctus unus Deus est, et ipse solus adorandus est, eique soli, et non alteri serviendum est, ea videlicet servitute, quæ ei soli debita est. Nam et in Evangelio cum dicitur : *Nemo novit Patrem, nisi Filius* (Matth. xv), etc., non utique Spiritus sanctus a Patris cognitione excluditur, cum ipse, etiam profunda Dei, teste Apostolo (I Cor. ii), scrutetur. Sed est ejusmodi loquendi genus, ut dicatur, nemo nisi ille videlicet qui non, hoc est quod ille.

His pro brevitate transeursis, ad sequens mandatum discutiendum transeamus, quod tale est : *Ne assumas nomen Dei tui in vanum* (Exod. xx). Hoc ad simplicem litteræ sensum taliter intelligi debet, ut nomen Dei homo in vanum non assumat, id est, vel ad mendacium confirmandum, vel ad idolum venerandum, scilicet, ut neque idola nomine divino honoret, neque falsitati nomen Dei associet. Mystice autem nomen Dei in vanum assumere, est Filium Dei visibilem per humanitatem factum creaturam existimare. In vanum quippe nomen Dei assumit, qui Filium Dei æternum ex tempore cœpisse credit. Nomen siquidem Patris Filius dicitur, quia in Filio, et per Filium Pater invisibilis manifestatur, non solum quando per ipsum mundus factus est, verum etiam quando per ipsum homo est redemptus. Sane qui Filium Dei hominem factum confitentur, nequaquam in vanum nomen Dei assumunt, quia quem credunt hominem per id quod assumpsit ex tempore, Deum verum agnoscunt per id quod fuit ex æternitate. Potest adhuc aliter intelligi, quod dictum est : *Ne assumas nomen Dei tui in vanum*. In vanum namque nomen Dei assumunt, qui Filium Dei ad se visum, et pro sua salute incarnatum contemnunt. Quid est ergo dicere : *Ne assumas nomen Dei tui in vanum*, nisi, Sicut veneraris, et adoras eum propter hoc, quod ab eo factus es; sic adora eum, et venerare propter hoc, quod ab eo es redemptus, qui non minus tibi contulit eum redemit, quam cum creavit? Ad eundem spectat sensum, quod ipse Filius in Evangelio discipulis, et per discipulos omnibus in se credentibus dicit : *Creditis in Deum, et in me credite* (Joan. xiv) modesta quidem (ut deceit pium) insinuatione nos admonens, ut intelligamus eum non solum adorandum a nobis in sua divinitate qua condidit, sed in humanitate etiam qua redemit.

Tertium præceptum est : *Observa diem Sabbati* (Deut. v) Quatuor Sabbata commemorare videtur Scriptura. Primum illud, in quo Deus perfectis operibus suis requievisse dicitur. Secundum illud quod filiis Israel carnaliter custodiendum mandatur. Tertium illud, quod populo Dei spiritualiter servandum præcipitur. Quar-

tum illud, quod in re promissione Sabbatum pro Sabbato suis Deus dilectoribus pollicetur. Duo igitur sunt Sabbata exterius, unum Dei et unum hominis : et duo interius, unum Dei et unum hominis. Sabbatum Dei illud, quo exterius ab opere cessasse dicitur, sacramentum est illius interioris sabbati ejus in quo ipsius æterna immortalitas, immortalisque æternitas perpetua et inconcussa beatitudine perfruens nullo unquam labore fatigatur. Sabbatum hominis, quod ei exterius visibiliter servandum præcipitur, sacramentum est interioris Sabbati, ubi mens sancta per bonam conscientiam a servitute peccati quiescens in gaudio Spiritus sancti jucundatur. Hoc Sabbatum quisquis in presenti vita ita servaverit, ut nullis consentiat malis, perveniet in futura vita ad illud internum et æternum Dei Sabbatum, ubi nulla sentiet mala, sicut dictum est : *Et erit Sabbatum pro Sabbato, mensis pro mense*. Istud itaque præceptum specialiter ad Spiritus sancti personam referri videtur, cum dicitur : *Observa Sabbatum*, ut videlicet in presenti suscipiamus eum et custodiamus intra nos in gaudium bonæ conscientiæ, quatenus eum in futuro suscipere et possidere mereamur in gaudium vitæ æternæ. Hæc igitur sunt tria præcepta primæ tabulæ, in quibus præcipue Dei dilectio commendatur, et tota Trinitas unus Deus æqualiter adoranda et colenda præcipitur.

CAP. II. — *De septem mandatis secundæ tabulæ.*

Septem alia secunda tabula continebat, quæ hominem ad dilectionem proximi instruunt. Et propterea septenario distinguuntur : quia in presenti vita tantum quæ septem diebus volvitur, nostra charitas pietatis operibus exercetur erga proximum ; postea, consummatis operibus et finitis laboribus, per contemplationem pariter cum proximo beatificanda est in Deum. Amor ergo proximi et temporalis est, quantum pertinet ad exhibitionem operis ; et æternus, quantum pertinet ad effectum dilectionis. Primum præceptum secundæ tabulæ ad patrem pertinet hominem, sicut primum primæ ad Patrem Deum, utrobique paternitas præponitur, utrobique principii dignitate honoratur, quia secundum quemdam modum sic habemus principium nascendi per generationem a patre homine, sicut principium existendi per conditionem accepimus a Deo Patre. Et paternitas hominis sacramentum est et imago divinæ paternitatis. Ut discat cor humanum in eo principio quod videt, quid debeat illi principio a quo est et quod non videt. Sic ergo dictum est : *Honora patrem tuum et matrem tuam, ut bene sit tibi, et sis longævus super terram* (Deut. v) Sicut superius dictum est in primo præcepto primæ tabulæ, ita et hic non totum ad præceptionem pertinet quod positum est. Sed ibi quod præter præceptum erat, præmissum est, hic subjunctum est : *Audi, Israel, Deus tuus, Deus unus*, hoc totum ante præceptum præmittitur, ipsum præceptum postea subfertur : *Ipsam*

adorabis, et ei soli servies. Hic præceptum præcedit, *honora patrem tuum et matrem tuam*, deinde subjungitur, *ut bene sit tibi, et sis longævus super terram.* Quid est ergo quod ibi ante præceptum causa præcepti subinfertur, nisi quia Deus diligendus est propter seipsum, et homo propter Deum? Nam et amor parentum si ad solam carnem respicit, spirituale præmium non acquirit. Ex Deo igitur prius in nobis est propter quod postea diligendus est a nobis, quia ejus gratia nostra dilectio prævenitur, et nostra dilectio per ejus gratiam excitata subsequitur. In patribus autem carnis nostræ, si ad id solum beneficium nostra dilectio tenditur, quo carnaliter ab illis nostrum meritum prævenitur, quia ultra carnis affectum et supra carnis intuitum non proficit, ad perfectionem præmii spiritualis non pertingit. Ergo propter vitam æternitatis diligendus est auctor vitæ temporalis, ut scilicet non hoc diligatur quia hanc ab illo, imo per illum vitam accepimus, sed quia per illum vitam intraturi sumus. Bene ergo cum dictum esset: *Honora patrem tuum*, subjuncta est causa, *ut bene sit tibi et sis longævus super terram*, scilicet viventium, quia hoc diligere debemus in auctore vitæ hujus, quod ab illo per hanc vitam ad vitam futuram initiati sumus. Et pulchre honoranti principium suum longævitæ promittitur, quia Deo per dilectionem adhærere, æternitatem promeretur. Sane quantum spectat ad sensum litteræ, duobus modis parentes nostros honorare debemus, et obediendo eis videlicet in omnibus, his exceptis in quibus Dei Patris dilectio non offenditur, et eos (quantum nostra facultas suppetit) adjuvando. Sed et de patribus spiritalibus, id est prælatis nostris, id ipsum intelligere nihil impedit, quibus obedientiam debemus quantum nostra habet possibilitas, et auxilium, imo servitium quantum suppetit facultas.

Secundum præceptum est: *Non occides* (*Deut. v*) Convenienter sane cui in præcedenti mandato vitæ longævitæ promittitur, hic ne alienam vitam extinguat prohibetur, ut hoc ex charitate Dei sit, quod principium suum honorans ad vitam quæ finem nescit inhiat: hoc vero ex charitate proximi, quod ad vitæ alienæ finem nullo crudelitatis odio se relaxat.

Deinde sequitur tertium præceptum: *Non mæchaberis* (*ibid.*): et quartum: *Non furtum facies* (*ibid.*). *Non mæchaberis*, hoc pertinet ad vitam propriam: *Non furtum facies*, hoc pertinet ad vitam alienam. Supra enim jussus est et suam et alterius vitam conservare; hic jubetur et suam et alterius vitam non ledere. Justum est enim ut in via vitæ corruptionem caveat, qui in patria vitam incorruptam expectat, et qui vitam proximi per apertam violentiam non opprimit, etiam per fraudem occultam in iis quæ ad usum vivendi data sunt ei non noceat. Et non solum ipse per se non noceat, sed neque nocentibus et nocere volentibus sua auctoritate vel attestazione fiduciam aut firmamentum præstare

A præsumat. Hoc enim sequenti mandato prohibetur cum dicitur: *Non falsum testimonium dices* (*ibid.*). Et quia ab opere læsionis diu se cohibere non potest, qui mentem suam ab intentione et voluntate ledendi non cohibet, sequitur et dicit: *Non concupices uxorem proximi tui: nec concupisces rem proximi tui* (*ibid.*) Ut non mæcheris, non concupiscas uxorem proximi tui; ut furtum non facias, non concupiscas rem proximi tui. Hæc sunt decem præcepta, quæ primæ perfectionis viam et semitam pandunt directionis. Prima enim perfectio per bonam operationem hominem in semetipso dirigit. Secunda per charitatem proximi in latum expandit. Tertia per charitatem Dei in altum extollit. Quia denarius primæ perfectionis lineam porrigit, centenarius secundæ expandit latitudinem: millenarius in altum summam tollit perfectionem.

CAP. III. — De ordine præceptorum Dei.

Ordinem autem ipsorum præceptorum Dei sine consideratione transire non oportet. Nam si ordo vivendi est, utique et ordo præcipiendi. Primum ergo attende quod dicatur tibi, *ut adores Deum tuum, et servias illi*, hoc est primum præceptum. In adoratione agnosce fidem, in servitute intellige bonam operationem. Post hæc secundum præceptum sequitur: *Ut nomen Dei tui in vanum non assumes*, quatenus verbum veritatis in ore tuo sit propter veritatem, ut post fidem cordis sequatur confessio oris. Primum devotio ad bonam conscientiam, postea exemplum operis ad bonam famam, novissime verbum prædicationis ad doctrinam. Deinde sequitur tertium præceptum, et dicitur tibi, *ut Sabbatum observes*, hoc est mentis quietem custodias, ut non pertuberis ex adversis foris occurrentibus pro veritate. Sed discas esse pacificus etiam inter illos qui pacem oderunt, prædices veritatem, et non omittas charitatem. Hæc sunt tria præcepta primæ tabulæ, de iis quæ pertinent ad Deum. Postquam sequitur secunda tabula de iis quæ spectant ad proximum. Primum ergo præceptum secundæ tabulæ est, in quo tibi præcipitur, *ut honores principum tuum, ut vitam longævam habere possis*, quoniam qui non honorat eum a quo est, dignus est ut retinere non possit id quod est. Secundum: *Non occides*, debito subsequitur ordine, quia si observando primum hujus tabulæ præceptum, vis esse *longævus super terram*, rationi et dictamini naturæ consonum est ut occidas neminem, nec videlicet alii cupiam quod tibi factum nolis, facias. Cui etiam tertium, quartum et quintum concordant, nam sicut tibi non solum vitam vis esse salvam, sed et conjugem, et rem, et famam, vis habere inviolatam, ita decet *ut non mæcheris, non furtum facias, non falsum testimonium dicias*, quo postremo proximo in tribus nocere possis, in vita, re et fama. Porro quia ad justificationem non satis est formidine pœnæ cohibere ab illicitis manum, sed necesse est ut Dei et virtutis amore cohibeamus et mente,

bene subduntur duo reliqua, ut neque uxorem **A** neque rem concupiscas proximi.

(1) CAP. IV. — *De substantia dilectionis et charitate ordinata.*

Quotidianum de dilectione sermonem serimus, ne forte non animadvertentibus nobis scintillet in cordibus nostris et exardescat ignis flammam faciens, aut totum consumens aut purgans totum. Ex eo namque totum est quod bonum est, et totum quod malum est ex eo est. Unus fons dilectionis intus saliens duos rivos effundit. Alter est amor mundi, cupiditas: alter est amor Dei, charitas. Medium quippe est cor hominis unde fons amoris erumpit, et cum per appetitum ad exteriora ducitur, cupiditas dicitur: cum vero desiderium suum ad interiora dirigit, charitas nominatur. Ergo duo sunt rivi qui de fonte dilectionis emanant, cupiditas et charitas. Et omnium malorum radix cupiditas, et omnium bonorum radix charitas. Ex eo igitur totum est quod bonum est, et totum quod malum, ex eo est. Quidquid ergo illud est, magnum est quod in nobis est, et ex eo totum est, quod inest nobis, ex hoc autem amor est. Quid est amor, et quantum? quid est amor, aut unde est amor? Et sermo Dei de amore loquitur. Nunquid hoc negotium non potius illorum est qui amorem, qui pudicitiam prostituere consueverunt? Ecce quam multi qui ejus mysteria volentes suscipiunt, quam pauci qui ejus verba in medium proferre non erubescunt. Quid igitur nos facimus? Forsitan multa **C** improbitate frontem fractam habemus qui non verecundemur amorem dictatum formare, quem et impudici aliquando non possunt sine verecundia in verbis exprimere. Sed aliud est investigare vitium ut eradicetur, aliud exhortari ad vitium, ut virtus et veritas non ametur. Nos igitur investigamus et quærimus ut sciamus, et scientes caveamus: quod illi investigant ut sciant, sed sciant ut faciant, quid illud in nobis sit quod desideria nostra sic multifariam dividit, et cor nostrum in diversa deducit. Invenimus autem hoc aliud non esse præter amorem, qui, cum sit motus cordis, secundum naturam singularis et unicus, secundum actionem autem divisus cum se inordinate movet, id est, ad ea quæ non debet, **D** cupiditas dicitur, cum vero ordinatus est, charitas appellatur. Ipsum ergo hunc cordis motum quem amorem appellamus, qua definitione signare poterimus? Expediit nobis propius intueri eum, Ne lateat aliquatenus, et non sciatur, proptereaque nec caveatur cum malus est, nec appetatur aut inveniatur cum bonus, de quo et cum malus est tanta mala veniunt, et cum bonus est tanta bona procedunt. Ipsum igitur quomodo definimus, investigemus, consideremus, quia occultum est quod quæritur, quantoque interius collocatum est, tanto magis in utraque parte cordi dominatur. Igitur videtur amor, et amor

(1) Capitulum hoc, sub titulo *De substantia dilectionis*, mss, codices ut opusculum distinc-

est dilectio cordis alicujus ad aliquid propter aliquid: desiderium in appetendo, et in perfruendo gaudium: per desiderium cuerens, requiescens per gaudium. Hic bonum est, et hic malum est tuum, cor humanum, quia nec aliunde bonum es si bonum es, nec aliunde malum es si malum es: nisi quod, vel male, vel bene amas, quod bonum est. Nam omne quod est, bonum est; sed cum id, quod bonum est, male amatur, illud bonum est, et hoc malum est. Igitur nec qui amat malum est: nec quod amat malum est: nec amor qui amat malum est, sed quod male amat, et hoc omne malum est. Ordinate ergo charitatem, et jam malum nullum est. Magnam rem commendare volumus, si tamen valemus, quod volumus. **B** Omnipotens Deus, qui nullo indiget, quia ipse summum et verum bonum est, qui nec de alieno accipere potest quo creseat, quoniam ex ipso sunt omnia, nec de suo amittere, quo decidat, quoniam in ipso immutabiliter consistunt universa: ipse rationalem spiritum creavit sola charitate, nulla necessitate, ut cum suæ beatitudinis participem faceret. Porro ut idem esset aptus tanta beatitudine perfrui, fecit in eo dilectionem, spirituale palatum, quoddam significans ad gustum dulcedinis internæ: quatenus per ipsam videlicet dilectionem suæ felicitatis jucunditatem saperet, eique infatigabili desiderio cohereret. Per dilectionem ergo copulavit sibi Deus creaturam rationalem, ut ei semper inhærendo, ipsum quo beatificanda erat bonum, et ex ipso quodammodo per affectum sugeret, et de ipso per desiderium biberet, et in ipso per gaudium possideret. Suge, o apicula, suge et bibe dulcoris tui inenarrabilem suavitatem. Immergere, et replere, quia ille deficere nescit, si tu non incipias fastidire, adhære ergo et inhære, sume et frue. Si sempiternus gustus fuerit, sempiterna quoque beatitudo erit. Non jam pudeat nos neque poeniteat de amore fecisse verbum. Non poeniteat ubi tanta utilitas: non pudeat ubi talis honestas. Igitur per amorem, sociata est factori suo creatura rationalis: solumque est dilectionis vinculum quod ligat utrosque in idipsum, et tanto felicius quanto fortius. Propter quod etiam, ut indivisa societas, et concordia perfecta utrobique haberetur, germinatus est nexus in charitatem Dei, et proximi, ut per charitatem Dei omnes uni cohererent, per charitatem proximi omnes ad invicem unum fierent, ut quod de illo uno cui omnes inhærebant, quisque in semetipso non caperet, plenius atque perfectius per charitatem proximi in altero possideret, et bonum omnium fieret totum singulorum. Ordinate ergo charitatem. Quid est ordinate charitatem? Si desiderium est amor, bene urat: si gaudium est bene quiescat. Est enim amor (sicut dictum est) dilectio cordis alicujus ad aliquid propter aliquid: desiderium in appetendo, et in perfruendo gau-

tum exhibent, Extat etiam inter opera S. Augustini, tom. VI, col. 843, edit. Migne.

dium : per desiderium currens, et requiescens A
per gaudium : currens ad illud, requiescens in
illo. Ad quid, aut in quo ? Audite, si forte expli-
care possimus, quo currere debeat amor noster :
aut in quo requiescere. Tria quædam sunt, quæ
amari bene aut male possunt, id est Deus,
proximus, et mundus. Deus supra nos est : proxi-
mus juxta nos est : mundus subtus nos est. Or-
dinate ergo charitatem. Si currit, bene currat : si
requiescit, bene requiescat. Desiderium currit :
gaudium requiescit. Propter quod gaudium uni-
forme est, quia semper in uno est : nec vicissitu-
dine variari potest. Desiderium autem mutabili-
tatem suscipit, et ideo non se continet in uno,
sed varias species repræsentat. Omnis namque
cursus aut de illo est, aut cum illo, aut in illo ad B
quod est Quomodo ergo currere debet desiderium
nostrum ? Tria sunt : Deus, proximus, et mundus.
Tria Deus, duo proximus, et unum mundus habeat
in cursu desiderii nostri, et est in desiderio
ordinata charitas. Amor namque per deside-
rium, et de Deo, et cum Deo, et in Deum
ordinate currere potest. De Deo currit quando
de ipso accipit unde eum diligit. Cum Deo
currit, quando ejus voluntati in nullo con-
tradicit In Deum currit, quando in ipso requies-
cere appetit. Hæ sunt tria, quæ ad Deum perti-
nent. Duo sunt proximi. Potest enim desiderium
de proximo currere, sed in proximum non po-

test. De proximo, ut de ejus salute, et profectu
gaudeat. Cum proximo, ut eum in via Dei et
comitem itineris, et socium perventionis habere
concupiscat. Sed in proximum non potest, ut in
homine spem et fiduciam suam constituat. Hæc
sunt duo, quæ ad proximum pertinent, id est, de
ipso cum ipso, non in ipsum. Unum est mundi,
de ipso currere : non cum ipso, aut in ipsum. De
mundo desiderium currit, quando inspecto foris
Dei opere per admirationem et laudem, ardentius
intus ad ipsum se convertit. Cum mundo curre-
ret, si se pro mutabilitate temporalium, sive de-
jiciendo in adversis, sive elevando in prosperis,
huic sæculo se conformaret. In mundum curre-
ret, si in ejus delectationibus semper requiescere
vellet. Ordinate ergo charitatem : ut desiderium
currat de Deo, cum Deo, in Deum ; de proximo,
cum proximo, non in proximum ; de mundo, nec
cum mundo, nec in mundum. Et in solo Deo re-
quiescat per gaudium, quia, si gaudium est,
amor bene quiescat ; si desiderium est, amor
bene currat. Est enim amor, sicut dictum est, di-
lectio cordis alicujus ad aliquid propter aliquid :
desiderium in appetendo, et in perfruendo gau-
dium, currens ad aliud, requiescens in illo. Hæc
est ordinata charitas, et præter ipsam omne quod
agitur non ordinata charitas est, sed inordinata
cupiditas.

DE SACRAMENTIS LEGIS NATURALIS ET SCRIPTÆ

DIALOGUS

MAGISTRI SIGNANDI PER M. ET DISCIPULI SIGNANDI PER D.

Loquitur prior discipulus.

D. Quid fuit priusquam mundus fieret ? M. So-
lus Deus. D. Quandiu prius fuit ? M. Ab æterno.
D. Ubi fuit cum nihil esset præter ipsum ? M.
Ubi modo est, ibi fuit et tunc. D. Ubi est modo ?
M. In semetipso est, et omnia in ipso sunt, et
ipse est in omnibus. D. Quando fecit Deus mun-
dum ? M. *In principio (Gen. 1)*. D. Ubi factus
est mundus ? M. In Deo. D. Unde factus est
mundus ? M. De nihilo. D. Quomodo factus est
mundus. M. Prius in materia simul facta sunt
omnia : postea vero in hac qua nunc mundus
cernitur forma, per sex dies composita sunt et
ordinata universa. D. Quomodo poterat mate-
ria prius esse quam forma ? M. Materia illa non
omnino sine forma fuit ; sed tamen informis
prius fuisse dicitur, quia in prima sui condi-
tione tam decentem et tam aptam (sicut nunc
habet) adhuc formam non habuit. D. Quare vo-
luit Deus prius creare rudem materiam : quasi
non potuerit simul cum forma creasse eam ? M.

C Voluit prius ostendere quid esset creatura ex se,
et quid ex beneficio Creatoris deinde accepisset ;
ideoque prius creavit essentiam, postmodum for-
mam indidit. D. Cui ostendebat hoc, quando
adhuc nemo erat qui hoc videre poterat ? M.
Erant jam tunc angeli quibus hoc ostenderetur,
ut foris in rebus conditis viderent, quod in seip-
sis intus agnoscerent ; ne et ipsi gloriam quam
acceperrnt sibi, sed conditori suo tribuendam pu-
tarent. Nobis quoque hoc ostenditur ; qui et si
illud quando factum est non vidimus, quod ta-
men factum sit (sacro eloquio referente) audivi-
mus. D. Ubi vel qualis fuit prima illa materia
priusquam formaretur ? M. Ibidem confusa ja-
cuit, ubi nunc ordinata subsistit. Nam terra in
eodem in quo modo est, hoc est : medio loco
constituta, tribus reliquis elementis, id est aqua,
et aere, et igne, in una adhuc caligine confusis undi-
que involvebatur, quæ videlicet confusio circum-
qua que terram ambiens tantumdem spatii sursum